

IN MEMORIAM

VALENTIN PUTANEC

KRAŠIĆ, 2. LISTOPADA 1917. – ZAGREB, 4. SIJEČNJA 2004.

Velike obljetnice kao što je pola stoljeća izlaženja i neizmjerljiva djelovanja ovoga časopisa, pa i ovaj svečani broj posvećen toj obljetnici, redovito prate i otužni događaji poput ovoga koji se u te dane zbio – smrt istaknutoga hrvatskoga filologa Valentina Putanca, prisutnoga svojim priložima u Jeziku punih 40 godina, od prvoga objavljenog članka *Neki noviji hiperjekavizmi* (Jezik, 11, 1963./64.) i nazočnoga gotovo pola stoljeća na leksikografskom poslu, u kojemu opsegom, kakvoćom i mnogobrojnim izdanjima strši njegov *Francusko-hrvatski rječnik* (Zagreb, 1957., 954 str.).

Valentin Putanec – kroatist i romanist strukom i djelovanjem, balkanolog i indoeuropeist znanstvenom znatiželjom dalekih jezičnih srodnosti i veza, etimolog i onomastičar slijedom Skokova učenja i utjecaja, kajkavolog rođenjem i ljubavlju, jezični teoretičar, leksikolog i leksikograf, istraživač hrvatske kulturne prošlosti, osobito u vezi s hrvatskim prvotiskom, prvom hrvatskom tiskarom i hrvatskim inkunabulama, pisac povijesti hrvatske leksikografije i istraživač rada hrvatskih leksikografa, ali, iznad svega, samozatajni proučavatelj hrvatske riječi. Neizbrojivi znalci francuskog jezika u nas poznaju ga već desetljećima po izvrsnom *Francusko-hrvatskom rječniku*, a oni mlađi i iz nekoliko sve opsežnijih izdanja.

Šezdeset i pet godina neprekidno je i plodno prisutan u hrvatskom jezikoslovlju!

Toliko dugo družio se s filološkim problemima, s mnogim istaknutim filozima prošloga stoljeća. Od Andréa Vaillanta preko Henrika Barića, Antuna Mayera, Blaža Jurišića, do Stjepana Ivšića i Petra Skoka... Drugovao je s mnogima. Ali najviše s riječima. S njima neprekidno. Postao je već davno zatočeničkom hrvatske riječi i ostao u tom divnom sužanjstvu punih 65 godina. Prodirao je u bit njihova podrijetla, u srž njihova značenja, odmrsivao njihovu umreženost stoljetnih prožimanja u hrvatskom i u inim jezicima.

Valentin Putanec svojim je djelom podigao dostojan spomenik hrvatskoj jezičnoj baštini i ostavio trajan spomen na sebe i na svoje djelo.

Ustrajnost, brojnost i kakvoća Putančevih radova, unatoč njegovoj skromnosti, bila je uočena. Nositelj je svih znanstvenih zvanja, već 35 godina i onog

najvišeg – znanstvenog savjetnika. Već 27 godina član bio je suradnik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Bio je više od 17 godina umirovljenik bez znanstvenoga mira.

Bio je 25 godina suradnik, a potom i prireditelj Skokova *Etimologijskog rječnika*. Suurednik je *Leksika prezimena Hrvatske* s izvrsnim, teorijski fundiranim predgovorom, koji je nazvao *Esej o jezičnom znaku i onomastici, te antroponimiji u Hrvatskoj* (1976.). Taj *Leksik prezimena*, kakav nije izradila nijedna druga slavenska antroponimija, slavenska je znanost o imenima nazvala “grandioznim djelom hrvatske antroponimije”. Suautor je *Retrospektivne onomastičke bibliografije* (1987.), najopsežnijega takva djela u slavenskoj onomastičkoj literaturi i jedine potpune bibliografije među hrvatskim jezičnim strukama. Pisao je o leksikografiji i jedan je od najboljih poznavatelja povijesti hrvatske leksikografije. Otkrivao je glagoljicu na hrvatskom sjeveru. Tragao je za mjestom tiskanja hrvatskoga prvotiska: od Modruša do Kluža. Pisao je o hrvatskim glosama u *Radonovoj Bibliji* (IX.–X. st.).

Njegov rad često skriven u mnogobrojnim stručnim i strukovnim časopisima i zbornicima bio je ipak zapažen. Valentin Putanec dobio je poodavno republičku nagradu “Božidar Adžija” (1976.) za uspješnu znanstvenu djelatnost, a odnedavno i odličje “Reda Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića” (1996.) kao priznanje za svoj znanstveni opus.

To je u ovoj prigodi tek skica za znanstveni i ljudski portret Valentina Putanca.

* * *

Valentin Putanec rođen je 2. listopada 1917. godine u Krašiću. Danas kad govorimo o hrvatskom demografskom dnu, prigoda je spomenuti kako je bio deseto od dvanaestero djece krašićkog kovača, koji je do svoje prerane smrti (1928.) hranio tu čeljad radom između vignja i nakovnja. Tada je mali Tine imao 10 godina. Živjelo se kojekako, siromaški, ali skrbi i ljubavi nikada nije manjkalo u tom krašićkom djetinjstvu. Prva četiri razreda klasične gimnazije završio je kod varaždinskih fratara, četiri druga u sjemeništu u Zagrebu. Nakon diplomiranja francuskog jezika, latinskog jezika i indoeuropeistike 1941. upisuje opću slavistiku i talijanski. Nekoliko godina zatim polazi tečajeve iz dijalektologije i onomastike, a pri Akademiji još i tečajeve iz glagoljičke, ćiriličke i latiničke paleografije. Želio je postati, kako je govorio, potpun jezikoslovac. Taj impuls strasti, kako je jednom zapisao, da sve riješi odmah i do kraja. “okužio” ga je već tada i nije ga puštao ni u devetom desetljeću života. Već 1939. godine počeo je istraživati zapis na kipu “Svete Jane” u Krašiću. Odonda do smrti, preko šest desetljeća, pio je s vrutaka uvijek novoiznađenih znanstvenih znatiželja. I nije znao (ili nije htio) utažiti žed.

U Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje došao je Valentin Putanec 1. svibnja 1948. Već iduće godine započela je suradnja sa Skokom na njegovu *Etimološki rječniku*. Putanec je na tom rječniku radio sve do Skokove smrti 1956., a zatim do objave rječnika, koji je bio ostao poput nedovršena torza, u rukopisu, na karticama često ispisanim Skokovom stenografijom. U svojem Institutu ostao je do umirovljenja 1987. I još je 17 godina danomice volonterski dolazio i radio. Usve punih 56 godina! Pedeset godina za istim stolom na kojem je nastalo golemo djelo ovoga neumornoga znanstvenika! Na vijest o njegovoj smrti i sâm sam sjeo za taj stol, odšutio neko vrijeme u solilokviju, prebirući desetljeća njegova rada i naše suradnje. Desetljećima su se naši stolovi fizički dodirivali. Sa sjetom i poštovanjem prisjećao sam se njegovih filoloških “razboja”: o starofrancuskim temama, o hrvatskim leksikografima i hrvatskoj leksikografiji, o etimološkim priložima, o onomastičkim prinosima, o tvorbenim člancima, o njegovoj kajkavijani i inkunabulistici, o filozofima od imena i značenja o kojima je pisao, te o Leksiku prezimena Hrvatske i o Onomastičkoj bibliografiji na kojima smo zajedno radili. Radost je bila s njime surađivati i raspravljati. Korisno je bilo i onda kad se s njime nismo slagali i kad mu svako etimološko rješenje nismo odobravali. Uvijek su to bila poticajna druženja.

Putančevo je djelo duga, duboka i prepoznatljiva brazda na njivi hrvatske filologije. Ona će i ostati prepoznatljiva!

Po onome po čemu će ga se prisjetiti čitatelji Jezika jesu članci *Hrvatski oblici nekih imenica stranoga podrijetla u multoj afektivnosti* (Jezik, 16, 1968./69.), *Podrijetlo nekih novijih jezičnih termina u hrvatskom književnom jeziku* (Jezik, 24, 1976./77.; 25, 1977./78., 30), *O terminu znanost i pridjevu znanstven* (Jezik, 29, 1981./82.), *O značenju glagola plijeniti “osvajati, očaravati”* (Jezik 28, 1980./81.) itd. Oni koji su dolazili u posljednjih 47 godina u doticaj s francuskim jezikom znaju ga po enciklopedijskom *Francusko-hrvatskom rječniku*, drugi ga pamte po četvrt stoljetnom radu na priređivanju Skokova *Etimološkoga rječnika* i izrade 4. knjige *Kazala*, dotada najobilnije tiskane zbirke hrvatskih riječi i svih drugih riječi razvrstanih po jezičnim pripadnostima, bez koje bi Skokovo djelo bilo teško upotrebljivo. Njegova bibliografija radova sadržava 230 bibliografskih jedinica. A nije potpuna, jer neka djela izlaze naknadno, neka su još u tisku, a neka nisu, na žalost, posve dogotovljena.

Taj opus oblikovala je jedna izuzetna ličnost, koju su odlikovali ljudsko i znanstveno poštenje, iskrenost, samozatajnost, a nadasve skromnost i radinost. I tim ljudskim odlikama gradio je onaj drugi plemeniti spomen u našim srcima, koji je skladan s njegovim znanstvenim djelom.